

Het Bericht

WWW.RATHENAU.NL • 2012, nummer 6

Rathenau Instituut

Opkomst mensverbetering vraagt om beleid

Nederlanders lopen niet warm voor het gebruik van biomedische technieken bij gezonde personen, oftewel 'mensverbetering'. Dit blijkt uit het rapport *Goed, beter, betwist* van het Rathenau Instituut. Het rapport geeft inzicht in hoe Nederlanders denken over het groeiend gebruik van verbetertechnologie. Mensen zien voordelen, zoals betere schoolprestaties, een mooier uiterlijk of een beter humeur. Ze hebben ook zorgen, over onwenselijke neveneffecten voor de gebruikers en de samenleving. Bij het ontwikkelen van beleid moet de overheid zich hiervan bewust zijn.

Verbetertechnologieën zijn medische middelen die door gezonde mensen worden gebruikt om er bijvoorbeeld mooier uit te zien of beter te presteren. Bekende voorbeelden zijn bètablokkers tegen podiumvrees of examenstress, cosmetische chirurgie en doping. Maar de ontwikkelingen gaan verder: in aantocht zijn concentratieversterkers, embryoselectie om de eigenschappen van je baby niet aan het toeval over te laten en elektronische hersenstimulatie om je stemming te verbeteren.

Uit gesprekken met focusgroepen blijkt dat deelnemers zich afvragen of het gebruik van die technologieën wel veilig is. Dat is vaak niet bekend, omdat de technieken doorgaans niet uitgebreid op gezonde mensen zijn getest. Verder blijken de deelnemers beducht voor maatschappelijke gevolgen van mensverbetering. Ontstaat er sociale druk of zelfs dwang van werkgevers om bijvoorbeeld

je concentratie te verbeteren? Zullen dure technieken leiden tot een tweedeling tussen 'verbeterde' rijken en 'onverbeterde' armen, of tot stijgende zorgkosten? Verschuiven de grenzen van wat we verstaan onder een 'normaal' uiterlijk of een 'goede' prestatie? Ten slotte zien sommigen in mensverbetering een vorm van 'voor God spelen' en vinden anderen dat die technologieën te diep ingrijpen in ons mens-zijn.

De mate van acceptatie verschilt per technologie en hangt af van hoeveel mensen afweten van een technologie en hoe vaak ze ervan gehoord hebben. Ook de effecten voor het individu én voor de samenleving spelen mee bij de mate van acceptatie.

Het Rathenau Instituut bestudeert het wetenschapssysteem en de maatschappelijke gevolgen van nieuwe technologie en ondersteunt het maatschappelijk debat en de politieke oordeelsvorming hierover.

AANBEVELINGEN

Mensverbetering roept uiteenlopende reacties op. Het is hoog tijd én van belang dat de overheid zich voorbereidt op de komst van nieuwe technieken om te borgen dat ze veilig zijn en om maatschappelijke risico's in te perken. Hoe kan de overheid zich voorbereiden?

- **Kijk naar kansen**
Om de voordelen van verbetertechnologieën te kunnen benutten, is het belangrijk voorwaarden te scheppen die recht doen aan de zorgen die deze technologieën oproepen.
- **Zorg voor veiligheid**
De risico's en negatieve bijwerkingen van verbetertechnologieën moeten goed en tijdig worden onderzocht. Dat kan bijvoorbeeld als de Europese Unie de technologieën onderbrengt in de (Europese) regelgeving voor geneesmiddelen en medische hulpmiddelen.
- **Ga ongewenste sociale gevolgen tegen**
Nederlanders zijn bezorgd over maatschappelijke risico's als sociale dwang op de werkvloer en een tweedeling in de samenleving tussen mensen die wel en geen verbetertechnologie gebruiken. De overheid moet nagaan welke beleidsmaatregelen ongewenste sociale gevolgen kunnen tegengaan.
- **Verbied niet te snel**
De opvattingen over mensverbetering zijn nog volop in ontwikkeling. De overheid zou daarom verbetertechnologieën alleen moeten verbieden als sprake is van breed gedeelde, fundamentele bezwaren.
- **Zorg voor goede informatie**
Mensen hebben behoefte aan meer informatie over (legale en illegale) verbetertechnologieën. Ze willen weten wat werkt, wat de bijwerkingen zijn en welke risico's ze lopen. De overheid kan die informatie bijvoorbeeld op een betrouwbare website vindbaar maken.

Opvattingen over mensverbetering

Mensverbetering is het gebruik van medische middelen door gezonde mensen om bijvoorbeeld sneller, mooier of sterker te worden. Denk aan dopingmiddelen met epo of steroïden, cosmetische behandelingen als borstvergroting, hormoongebruik om langer jong en fit te blijven of het gebruik van ADHD-medicijnen om geconcentreerder te werken. Met focusgroepen onderzocht het Rathenau Instituut hoe Nederlanders tegen mensverbetering aankijken.

Enkele deelnemers aan de focusgroepen van het Rathenau Instituut vinden dat mensverbetering een 'must' is en doen uitspraken als: "Als je mensen kunt verbeteren met neem een hot item als gentechnologie (...), als dat vrij veilig te doen is, dan is dat een noodzaak."

Een minderheid van de deelnemers heeft principiële bezwaren tegen mensverbetering. Soms zijn die van religieuze aard, maar niet altijd: een deel van de tegenstanders acht mensverbetering in strijd met de menselijke waardigheid of natuur. In beide gevallen willen de respondenten een restrictief beleid voor verbetertechnologieën bij gezonde mensen. Een typerende uitspraak luidt: "De staat zou regels en richtlijnen moeten opstellen. Want je kunt niet aan het brein sleutelen en iemands persoonlijkheid veranderen."

Een meerderheid van deelnemers neemt een tussenpositie in. Ze willen de voor- en nadelen per technologie afwegen. Een belangrijke vraag hierbij is of technologiegebruik een individuele beslissing mag zijn. Sommigen nemen een liberale houding aan: "De mogelijkheden bestaan er en er

zijn genoeg mensen die dat willen doen, dus waarom zou je het verbieden?" Anderen benadrukken dat individuele keuzes kunnen leiden tot onwenselijke effecten voor de samenleving als geheel, zoals sociale druk: "(...) de één gebruikt het wel, de ander niet, en dan voelt de ander zich misschien juist wel verplicht om het ook maar te moeten doen, om maar mee te kunnen gaan."

Over het geheel genomen lijken de meningen over mensverbetering nog volop in beweging, net als de acceptatie van de technologieën. Verschillende verbetertechnologieën kunnen verschillende risico's en maatschappelijke gevolgen hebben. Het overheidsbeleid zal dus ook toegespitst moeten worden op de specifieke kenmerken van een technologie. Dat maakt het ook mogelijk dat Nederlanders de kansen ervan kunnen benutten.

De iPhone game *SuperHuman* over mensverbetering is te downloaden in de App Store en via www.rathenau.nl.

SAMENVATTING

Het gebruik van ADHD-medicijnen om geconcentreerder te werken, cosmetische chirurgie en doping zijn al bestaande vormen van mensverbetering, ofwel het gebruik van medische technologieën door gezonde mensen. Maar de komende jaren zullen nieuwe en verdergaande mensverbeteringstechnieken beschikbaar komen, zoals embryoselectie (PGD) en diepe breinstimulatie. Wat vinden Nederlanders daarvan?

- In *Goed, beter, betwist* doet het Rathenau Instituut verslag van publieksonderzoek naar mensverbetering. Met focusgroepen is gekeken hoe Nederlanders denken over verbetertechnologieën. Ook is een literatuurstudie verricht naar soortgelijke onderzoeken in het buitenland; dat leverde vergelijkbare uitkomsten op.
- De focusgroepen laten zien dat Nederlanders verschillend denken over mensverbetering. Sommigen zien kansen, anderen vooral risico's, mogelijke problemen of principiële bezwaren. Waar het gebruik van verbetertechnologieën onwenselijke sociale gevolgen of bijwerkingen heeft, moet daarom gekeken worden hoe die met regulering tegengegaan kunnen worden. Dit is een voorwaarde om de kansen – als betere schoolprestaties, alertere brandweermannen of het verbeteren van je stemming – in goede banen te leiden.
- Over mensverbetering wordt nog voornamelijk gediscussieerd door experts. Ontwikkelingen rondom verbetertechnologie gaan echter iedereen aan. Het is dus hoog tijd dat andere Nederlanders gaan meepraten. Met *Goed, beter, betwist* wil het Rathenau Instituut bijdragen aan die discussie.

Colofon

Het Bericht is een uitgave van het Rathenau Instituut. Dit Bericht is gebaseerd op het boek 'Goed, beter, betwist' Publieksonderzoek naar mensverbetering. Schuijff, M. en G. Munnichs (red.). Den Haag, Rathenau Instituut, 2012. 148 pag. ISBN 978-90-77364-45-1

